

ADATOK
AZ
EGRI EGYHÁZMEGYE
TÖRTÉNELMÉHEZ.

Az egri nagyprépostok és káptalan az
Árpádok korában.

IRTA
KANDRA KABOS.

EGER,

SZOLCSÁNYI GYULA BIZOMÁNYA.

1887.

Az egri nagyprépostok és káptalan az Árpádok korában.

em könnyű munka magunknak fogalmat alkotnunk arról, mily nagyra szabjuk a megemlékezés nagy emlék-tábláját, hogy minden egyházmegyei jelesünknek helye legyen rajta. Nem tettöket, hanem jó részben még neveit sem ismerjük a multak azon bajnokainak, kik „pro Deo et patria” nagy tetteket műveltek.

Abban azonban máris bizonyosak lehetünk, hogy már káptalanunk miatt is *monumentálisnak* kell lenni ezen alkotmánynak; mert az, egyháztörténetünk fele- és java részét képviseli.

A káptalan soha sem változtatta czimerét. Az kezdettől fogva a merész röptű és dicsfénynyel környezett *sas* volt, az egyházmegye védszentének mély értelmű és a szentatyák által magyarázott jelentőségteljes jelvénye.

És a nemes káptalan nem haszontalan élt ezen czimmerrel. Az mindig nemes versenyben állott az alkotás terén Eger főpapjaival és a történetíró nem fogja boldognak hirdetni azon időszakokat, melyekre különben annyi az eset a középkorban, hogy a káptalannak nem volt módja a nemes versenyre, sőt épen saját főpapjai ellen kellett a jog és igazság ótalmát keresnie.

A káptalanról levén szó, annak fejedelme és lelke: a prépost lelki szemeink előtt úgy áll, mint a nagy testületnek egy személyben való képe viselője. A prépostok története nem egészen a káptalan története, de mint a káptalan fejei és tekintélyének hordozói, állásuknál és előjoguknál fogva méltán tekintetnek az

egyházmegyék történetírói által a püspökök után a legkiválóbb történetírási alanyoknak.

Nálunk sem lehet vala az másként. A püspökök után itt is a prépostoknak jutott a legnagyobb tér és hatáskör, hogy egyházmegyénk javát munkálják és annak a szent királyok-adta örökségét üdvösen kamatoztassák.

Prépostjainkra megyei történet-könyvünk nem utolsó lapjai várnak. És mégis jó formán neveiket sem tudjuk. Ki volt azon térítő szerzetes, kit az első püspök magához vett, hogy egyháza fölépítésében jobb keze legyen? Ki volt a vértanú sz. Buldusnak kortársa és talán pálmájának is részese? Ki emelte az első káptalani iskolát virágzásra és támasztá az Árpádok lelkében azon gondolatot, hogy a király harmadik fízűlötté Egerben nyerjen nevelést?

Névkönyveink az első püspökök körül is csak tapogatóznak, prépostjainkról pedig mit sem tudnak. És ne lenne az aranybulla, semmisültek volna meg az ereklyeként őrzött előkori királyi levelek, melyek bizonyítják, hogy a király tanácsában is szavuk volt és a királyi akaratnak voltak nem egy ízben szóvivői, — hát talán csak a tatárjárás után kezdhethők történetöket.

Talán indokolt lesz már a mondottaknál fogva is azon törekvés, hogy történelmünk barátait az egri prépostok történet-adatainak érdekes voltára figyelmeztessem.

Figyelmet nem követelő jelen soraim tehát a káptalan első prépostjai közül csoportosítva adnak számot a legrégibb kor ismert *honorabilis* kanonokjairól. Névsor a külön életrajzok helyett. És még ez is előny. Sok más ős egyházmegye a mi szerény adataink birtokában még mindig *kincsesnek* vallaná magát, minek magyarázata abban rejlik, hogy az egri káptalan gyakorlatával ellenkezőleg, a legtöbb székesegyházak hiteles helyei kiadványaikban a főespereseket már nem veszik vala jegyzékbe és ezáltal a feledésnek engedik át.

De immár térjünk át a prépostokra elsőben általánosságban, azután pedig részletesen jellemezve őket!

Az egri püspökségnek előkelő volta kezesség a mellett is,

hogy az egri egyház prépostjai (mai nevezettel: *a nagy prépostok*) is kiváló állás betöltésére valának hivatalosak.

Én azt hiszem, hogy miként az egri püspököknek kellett régi írásaink szerint születési és műveltségi kiválósággal birniok: úgy követelmény vala a prépost-jelöltekre is, hogy nemes származásuak és törvénytudók legyenek.

E mellett nem írott, hanem gyakorlati adatok szólnak föl bizonyítólag.

Ha az egri egyház prépostjainak közös tulajdonságaik nyomán való jellemzésére szólittatnánk föl, oda kellene nyilatkoznunk, hogy *tudósok, könyvesek valának a törvényekben.*

Hogy törvénytudók és tudósok valának már a tudatlanság korában is, arra számos adatunk van. Akik pedig csak némileg is számba vették azt, hogy kik és mik voltak a mult századokban az egri nagy prépostok, azok tudni fogják: hogy a folytonos gyakorlat tiszteletben tartása őket majdnem napjainkig a legfőbb ítélő táblák praelatusa- vagy birájának kívánta, mint cz. püspökök pedig kivétel nélkül tagjai voltak a törvényhozás felső házának.

És ez régenten sem volt másként.

Az első ismert prépost királyi cancellár és tollának köszönhetjük az *arany bullát.*

Adataink gazdagsága miatt nincsen okunk zavarba jönni; de azok kevés volta mellett sem panaszkodhatunk, hogy nincsenek prépostjaink, kik *al-kancellárként*, vagy *királyi jegyzőkként* működtek.

Az sejtelmem, sőt hitem, hogy ha *történelmünk atyját: I. Béla király „névtelen jegyzőjét“* valaha névleg ismerni fogjuk, egyházi állása után egri prépostnak fog bebizonyosodni, miután minden valószínűség szerint *egri megyei pap volt.*¹⁾

¹⁾ Aki legelső észrevette, hogy Anonymus: a magyar Tacitus egri egyházmegyei pap volt, az *Ipolyi*, egyházmegyénknek nem névtelen tudósa vala. Az ő figyelmét nem kerülte ki, hogy a Névtelen, midőn a honfoglalás történetének elbeszéléseben az egri egyházmegye területén forog, itt mindent: hegyet-völgyet, várakat és helységeket, folyót és patakokat alaposan ismer s nem téved annyit, mint ez (az ország más helyeiről szólóban) már inkább megtör-

Prépostjaink, jellemző marad, későbben is úgy tündek föl, mint törvény-tudósok és gyűjtők.

Elég legyen *Illosvaira*, kinek fáradságos munkája gyümölcsét *Telegdy Miklós* és *Mossóczy Zachariás* szedték, mint gyűjteményének átirói és másolói, és *Batthányira* rámutatnunk.¹⁾

A korábbi időt illetve, hivatkozhattam volna még az „Ars notarialis“ című első, mert a XIV. század első felébe eső, magyarországi törvénytani kísérletre, mely már a káptalan levéltárából maig is meglevő okmányokat is használ iratpéldányúl és az irodalom-történetírók mindegyike által *egri gyűjteménynek* van elismerve; de többet, mint azt, hogy *egri pap* írta össze, nem merek mondani, ha csak szigorúan nem akarom venni, hogy a használt levéltárak talán csak is egy prépost előtt nyilhattak meg²⁾

Ennyit általában a prépostokról, minek miként látni fogjuk, a részletes adatok sem mondanak ellene.

Ismertetésünket az Árpádok korával ez úttal bezárjuk. Sok utánanézés, látszatra kevés siker . . A messze századok

ténik vele (*Ipolyi*: Magyar kútfő-tanulmányok. I. Újabb vélemény Béla király névtelen jegyzőjéről.).

Hunfalvi sem beszél máskülönben: „Aki az Anonymust némi figyelemmel elolvassa, észreveszi (ugymond ő), hogy a legjobban az Eger tájékát, az alsó Sajót és a Tiszának megfelelő részét ismeri. Szerencsétl a Zagyváig állomásra vezeti Árpád seregét. A dunán tuáról, a Táttra hegységről, Erdélyről stb. sokkal bizonytalanabb a tudása. Ebből azt következtetem, hogy *Eger megyebeli pap volt.* (*Magyar Ethnogr.* 363. l. jegyzet alatt.)

Foltin János, a tudós miskolczi plébános, *Dersy* néven *egri püspöknek* véli Anonymust (A zászti apátság III. l.), de ez felfogásommal nem ellenkezik, miután nem állítja egyszersmind azt is, hogy püspök korában írta munkáját. Talán I. Béla korában is inkább prépostok, mint püspökök viselték a jegyzői tisztelet.

¹⁾ A tudós erdélyi püspök, az „egyházi törvények“ nagy gyűjteményének szerzője érdekesen nyilatkozik Illosvairól és öntudatlanul az egri prépostok dícséretéről: „Non parum gratulor primae collectionis (nempe Illosvaianae) gloriam a me posse Ecclesiae Agriensi vindicari, cum ego quoque hanc collectionem bona ex parte ut Praepositus Agriensis perfecim.“ (*Leges Ecclesiasticae* I. 10. l.).

²⁾ Kiadta *Kovachich*: *Formulae solennes Styli* cím alatt.

alakjainak vonásait ellesni is nehezebb, mint a közelebbiekét jellemezni. Prépostjainnak votiv-képeiken föltüntetett alakjai az ős székesegyházzal együtt mentek veszendőbe; pecséteiket hiába keressük még későbbi püspökségek helyén is. És ezekhez képest az eredménnyel még meg lehetünk elégedve.

I.

Kik voltak az egri egyház prépostjai, abban az első két-századot illetőleg bizonytalanságban hagynak tévelyegnünk az egykorú iratok. Az egri első préposttal 1219-ben találkozunk. Ki fogja méltán tagadhatni, hogy az egri egyház kiválósága kétségbevonható nem lévén, az okmányok hallgatásának korában a királyi udvarnak kegyeltjei voltak az egri nagy prépostok és hogy miként későbbi időkben is, előkelőségük vagy tudományosságuknál fogva kitűnők és ehhez képest jobbra püspöki székre jutott egyének voltak vala.

Az első prépostok számára tehát fehér lapokat kell hátra hagynunk.

Az első káptalanbeli főpap, akinek tiszteletre méltó alakja megállit, **Kilit** (*Cletus*), a nagy törvénytudó, akit egyébiránt szintén nem Egerből, hanem a királyi udvarból ismerünk.

Amint ugyanis az előszázadokban a tudományok tűzhelyei a monostorok voltak: úgy a magasabb tudományos ismereteket igényelő állásokra is többnyire az elvonultság ezen férfiai szólítottak elő. A keresztes hadjáratok kora azonban megszünteté az elszigeteltséget és új világnézletet hozott forgalomba. Az alakuló főiskolákat kezdik vala látogatni a főnemes-ség időszerinti ivadékai is, kik aztán rendszerint egyházi rendbe lépnek. És ez forduló pontot alkotott. A szerzeteseknek a még általuk nevelt világi papság előtt meg kellett hátrálniok és az elfoglalt tér jó részét átengedni nekik.

Igy történt, hogy kiszorúlanak a királyi udvarból is, hol lassankint a nem barát *Katapánok* foglalják el a törvényszerző *Alberikek* helyét.

Igy jutott Kilit prépost is II. Endre udvarába, valószínű

maradván, hogy nem ő volt az egri nagy prépostok között az első, kire a királyi pecsét őrzése bízott, az állván hivatásában, hogy a *királynak írótolla* legyen. Sok okunk van hinni, miként már érintve is volt, hogy ha *Anonymust* valaha néven fogjuk nevezhetni, bebizonyosodva fog állani az is előttünk, hogy egri pap volt s talán mint az egri egyház prépostja viselte Béla király mellett a *notariusi* tisztelet.

De térnénk vissza Kilit préposthoz.¹⁾

1217-ik évben (mely napon? ki tudná ma már megmondani?) Kilit az egri népes káptalan püspök-választó gyűlésre hívta; meghalt az Imre király-szerette nagy Katapán püspök, helyette másikat kellett ültetniök sz. Buldus püspöki székébe.

A jelöltekkel, a választás lefolyásával adós maradok, mint aki előtt csupán az eredmény: *Tamásnak*, az országos tekintélyű fejevári prépostnak és *királyi korlátnoknak* vagy cancelláriusnak *megválasztása* ismeretes.

Tamás (mint e néven I.) már ez évben mint egri püspök ünnepelheté meg nevenapját, legalább elég számos bizonyágunk vagyon rá, hogy 1217-ik év végén mint *választott püspök* már fölvevé az „egri“ nevet.²⁾

Ugy látszik, hogy nem csupán a káptalan iránt viseltető jóakarátát kíváná tanusítani, hanem a prépost személyes szolgálatait is jutalmazni lehetett szándéka akkor, midőn az egri egyház nagy dolgokra termett prépostjának kancellárrá való kineveztetését keresztülvitte.

Mely évben történt, biztosan meg nem határozható. Nekem úgy tetszik, hogy csak Endre királynak szentföldi keresztes expedíciója után, hová az új egri püspök is követé fejedelmi urát, az egyházmegyének kormányzása a prépostra maradván. Vélekedésem szerint 1219-ben, miután az időközben való Ugrin cancellár kalocsai érsek lett.

Annyi bizonyos, hogy kortani hibában kell elmarasztalnunk

¹⁾ Névkönyvünk (mert reá mindig hivatkozunk, hogy a plagium gyanúját magunkról elhárítsuk) csak vicecancellárságát ismeri el.

²⁾ *Fejér*: Cod. dipl. III, köt. I. füz. 201. 206. 210. 214. 227. 236. 242. I. — *Wenzel*: VI. 392. I. stb.

azon pannonhalmi okmányát II. Endre királynak, mely Kilit cancellár és préposttól származónak mondatik és kelete állítólag 1313¹⁾).

És Kilit mint királyi főcancellár maradandó dicsőséget szerzett az egri káptalannak, miután az ő tollából jött hárttyára a történelmünkben korszakot alkotó *aranybulla*, melynél fontosabb szerződést csak a *pusztaszeri* nagy nemzet-gyűlés hallatott.²⁾

Kancellárságából több kiváltságoló levél maradt föl, melyek a birtokos levéltárak által ereklyeként őriztetnek.³⁾

Egri püspök levén, annak helyén fogjuk adni lehető élet- és jellemrajzát.

II.

II. ismert prépostul **Tamás kir. vicecancellár** emlittetik. Ezen állítás valószínűsége mellett Pray tekintélye áll jót (in Syntagmate Hist. de Sigillis). 1224. táján lett volna ezen Tamás mester egri prépost és királyi alkoriátnok. Éleadatai és működése előttem merően ismeretlenek. Kérdés azonban, mihez még most nem lehet hozzászólni, nem 1214-re igazítandó-e az évszám és ezen esetben azon Tamásról lenne szó, kit I. Tamás néven egri püspöknek ismerünk, későbbben pedig esztergomi érsek lőn. Knauz különben nem említi egri préposti voltát, valamint névkönyvünk sem tudja róla, hogy koriátnok volt és később esztergami érsek lett ezen I. Tamás.

III.

III. **Pascházius** 1231 körül. Erről meg az egyházmegyei névkönyv nem említi, hogy Kálmán vajdának (herceg helyett legyen mondva), aki a ruthének királyának és Slavonia

¹⁾ Wenzel: Árp. Ujokmt. VI. 365. l. De hibáztatnunk kell az egyházmegyei névtárt is, mely szerint Kilit csak alkoriátnok lett volna, ami nem áll.

²⁾ „Datum per manus Clety, Aule nostre Cancellarij, Agriensis ecclesie prepositi (Fejér III. 1. 378. l. Knauz Monum. eccl. Strig. I. 236 l.) 1220-ban már a budai prépostot látjuk Vice-Cancelláriusként működni.

³⁾ II. Endre János esztergomi érseknek, mivel a királynak sz. földi tartózkodása alatt káptalanával egyetemben sok birtokháborítást szenvedett,

fejedelmének írta magát, — volt cancellár-czimen tanácsadója.¹⁾

Püspök lett-e, avagy meghalt? — nem tudni. Nevével ezen éven túl a Kálmán gallicziai király (IV. Béla testvére) okmányaiban nem találkozunk. Helyét a korlátnoki hivatalban más foglalja el: *Farkas*, ki állítólag szintén egri prépost lett volna.

IV.

IV. Farkas mester. 1232. táján. Abban, hogy egri prépost is volt, *Fejérre* szokás hivatkozni; de az idézett helyhez sok kétség fér²⁾. Annyi való, hogy ez időtájon prépost nélkül működik a közügyek szolgálatában foglaltos egri káptalan. Így:

1234-ben az egri káptalan bizonyság-levelet ad arról, hogy a miskolcz-nemzetiségbeli Mikó *Mályi* nevű birtokát, mely előbb már el volt zálogosítva, véglegesen eladta Fila mesternek és Farkas comesnek.³⁾

1238-ban Pelbárt ispán nejének végrendeletét hiteles alakban kiállítván a káptalan, a prépost jelenlétével nem dicsekszik.⁴⁾

Számba szabad vennünk Kilit püspöknek nagy tekintélyét

és a káptalannak Vinez nevezetű erdélyi birtokát adományozza (Datum per manus *Cleti*, aule Regie Cancellarii et prepositi Agriensis ecclesie.) *Knauz*: Monumenta eccl. Strigoniensis I. 223. l.

¹⁾ A templáriusok részére kiadott visszahelyező privilegiális levelében olvassuk: „Datum per manus Pascasii, Agriensis prepositi et aule nostre cancellarii (*Fejér*: III. 2. 236. l.) Hasonlóképen 1231-ben még másutt is találkozunk kiadványával (U. o. 238. l.).

²⁾ *Cod. dipl.* III. 2. 287. l. „Datum per manus Farkasii aule regie cancellarii et *Egrensis prepositi*.“ Kérdés marad, ha a mindenképen hibás másolat kijavítása *Eger* vagy *Egres* javára fogja-e eldönteni a kérdést? Sok reményességünk van egyébiránt abban, hogy *Egres* cziszterczita *apátság* volt és *nem prépostság* stb.

³⁾ *Wenzel*: XI. 263. l. Érdekes tudni, hogy a káptalannak ezen jogügyi kiadványai mennyire vihetők vissza. Jerney egy 1205-ben kiadott átiratot tart legrégibbnek, azonban arra is van adatunk, hogy a káptalan 1200-ban (tehát már előbb is) hiteles hely volt.

⁴⁾ *Zichy*-Okmt. I. 3 l.

és jóakarátát is, kiről ezen czimen föltehetjük, hogy préposti utódját udvari emberré segítette.

A tatárjárás, melynek sebei most, hatszáz év után kezdenek a nemzet testén ismét újlúni, sok lapot tépett ki az egyházmegye történelméből és sok jelesének emlékezetét semmisíté meg. Így értesülünk *kanonokai legtöbbjének legyilkolásáról*¹⁾. Hogy köztük volt-e az egyház prépostja és mely néven rójuk a haza és egyház vértanúi közé? — haszontalan törekvés lenne még napjainkban is megkísérteni.

Észrevehetjük azonban, hogy a névsorban csakugyan hiányzik a folytonosság.

Két oklevélre mutathatunk rá, melynek kelete közel esik a gyászos honpusztuláshoz; a „*Post plagam*“ — korszakból már többről van áttekintésünk, melyek között talán legrégebb azon 1245-iki káptalani bizonyságlevél, hogy: Panyitfi Panyit *Miskolczon* levő birtokát Fila zágrábi prépostnak eladta.²⁾

A prépostok története iránt érdeklődő történelem-barátok vegyék nagylelkű türelemmel, hogy itt kissé megállapodjunk és a tatárjárás előtt jelentkező kanonokokat összevessük a csapás után legközelebb mutatkozókkal. Ebből talán leginkább kitűnhetik, ha való-e a fönnebb érintett és forrásában is kimutatott történeti hagyomány kanonokaink lemészárlásáról, avagy káptalanunk legtöbb tagja megmenekült *Rogeriusnak* tartandó?..

A tatárjárás előtt élt kanonok:

Cantor 1234. *Orbán*

„ 1238. „

Custos 1234. *Germán* (Vicecustos).

„ „ 1238-ban *Benedek*.

Főesperesek 1234. *Gergely*, *Szilvester*, *Benedek*.

„ . . 1238-ban: *Szilvester*, *Ádám*, *Mátyás*, *Pál*.

Kanonokok (magisterek) 1234. . . 1238-ban: *György*, *Germán*, *Gábor*, *Achilles* és több mások (et aly quam plures)

¹⁾ Cod. dipl. IV. 3. 34. l. „per Tartarorum rabiem . . . omnibus combustis . . canonicis quampluribus interemptis.“

²⁾ *Árpádkori Új okmt.* VII. 201. l.

A tatárjárás után (1245-ben):

— — — — —
Cantor: Péter.

Custos: Czyka.

Ujvári főesperes: Lesták mester.

Borsvai „ Farkas.

Patai „ Lőrincz.

Borsodi „ László¹⁾.

A káptalani prépostra nézve tehát minden tekintetben bizonytalanságban hagynak az okiratok; az összevetésből annyi azonban kitűnik, hogy a káptalant személyeiben is csakugyan nagyon sújthatta a mongol kegyetlenség. A káptalan ezen csapás után „*post plagam*“ feliratú pecsétet kezd használni, mi egy értelmű azzal, hogy a régi pecsétnek²⁾ őrei irgalmatlanul lekaszaboltattak.

V.

I. Miklós nem csupán nevében, de abban is első, hogy nem a királyi udvarból ismerjük, hanem tisztán préposti tisztes működése után.

1246-ban a Miskolcz-nemzetségnek két tagja jelent meg az egri káptalanban, annak színe előtt kijelentendők, hogy Sajónémeti nevezetű birtokukat a Bél-nemzetségnek eladták.

¹⁾ Wenzel: ugyanott.

²⁾ A mi az egri káptalan pecséteinek másait illeti, eddigelé káptalanunk pecséteinek igen kevés hasonmásait találjuk megörökítve. 1256-, 1438-, 1526-, 1699-ik évekből birunk faecsimilét, melyek sem nem hűek, sem nem elégségesek, hogy az egri káptalan országos közjogi tevékenységét *pecséttanilag* képviseljék. Az egyházmegye történetírója e részben önálló munkálkodásra és pecsétgyűjtésre leszzen utalva.

Leghiányosabb a XIV-ik századi pecsétek mivoltáról való tudásunk.

1312-ből kiadatlan a káptalan kisebbik pecséte: S. MINVS ... NSIS AD CAVSAS.

1346-ból S. MINVS CAP.LI S.CTI IOH.NIS AGRJEN. AD CAVSAS.

1354. Új pecsétet kap az egri káptalan is. S. MAIVS CAP.LI S.C.I IOH.IS AGR. ADCAS.

1361—2-iki pecséte szintén elűtő.

Ezen bevallási oklevélen találkozunk legelsőben a Miklós prépost nevével, kinek 1264-ben nyoma vesz, noha utódja csak 1266-ban mutatja be magát.

A káptalan kiadványait számba venni nem lenne ugyan véresveritékeny munka, főleg futólag nagyjából eszközölve; nem vélem azonban idetartozandónak. Helyette inkább az 1246—1265 évek között élt kanonok-társait említem föl:

Lector: 1255. *Tamás*; 1256. *Farkas* (talán csak helyettes) 1264-től *Tamás* — 1277-ig.

Cantor: 1247-ben *Péter* (1245-től); 1253. *Farkas* és marad végig.

Custos: 1246—7-ben: *Cyka*; 1252. *Péter*.

(Aba-)újvári főesperes a tudós *Lesták* mester, ki meszszelátó kort ért.

Borsodi főesperes 1247. *László* a Szalók nemzetségből ¹⁾.

Patui „ 1253. *László* (talán a fönnebbi); 1256.

„ „ *Márk*, ki minden társait túlélte.

Kemeji „ 1247. *János*; 1256. *Mikó*.

Szabolcsi „ 1255. *Orbán*.

Borsvai „ 1247. *Farkas* 1255. *János* mester.

Sumbuni (ma Pankotai) főesperes 1247. *Jakab* — 1255.

Ugyanaz.

Ungi főesperes 1252-ben *Péter*; 1255. *Márk*.

Zemplényi „

Magister kanonokok: 1246-ban *Dömötör* és *Lőrincz*.
1247-ben *Dömötör*, *Lőrincz*, *Edus*. ²⁾ És végül *Hippolyth*-ról

¹⁾ V. ö. *Kandra Kabos*: Adatok I. 41. és 50. H.

²⁾ *Wenzel*: Árp. ujokmt. VII. 213, 246, 344, 407, 408, 409. 515. H.; *Nagy Imre*: Hazai oklevélt. 15. l. (Főesperestekül *Lesták* mestert, *Ferenczet*, *Lőrinczet*, *Lászlót* említi. **Ferenczcel** másutt nem esik találkozásunk és valószínűleg nem is *Ferencz*, hanem *Farkas*). *Géresi Kálmán*: Károlyi Okmt. I. 1. l. A gr. Károlyiak levéltárának ez lévén legrégibb okirata, hasonmását is adja a nevezett okmánytári kötet. És u. o. 4. l. *Fejér*: Cod. dipl. IV. 2. 168. l. (hol hibásan *Marchulfo de Vugh* áll) és 305. l., hol *Tamás* olvasó és *Farkas* borsvai főesperesek, mint a káptalan kiküldöttei Esztergomban működnek 1255-ben. Ezen évről még V. 2. 305. l. IV. 3. 24. l.

van tudomásunk, hogy 1262 táján egri kanonok volt, és István ifjabb király nejének káplánya, egyszersmind sárosi plébános ¹⁾).

1264-ben látjuk utoljára káptalani préposti székében.

1265-ben nyilván üresen állt az, új birtokosára várva.

VI.

I. Mihály a hatodik ismert főpapja az egri káptalan-nak. 1266-ban fogta elfoglalni helyét. — Alig ha volt egri pap és kanonok, miután ismert kanonokaink között nem találjuk.

Ezen időtájban már keresett méltóság volt az egri prépostság, mely után a királyi jegyzők és alkanczellárok csak úgy vágytak: mint a leghatalmasabb dinaszták nagyravágyó ivadékai és ritka eset, hogy megyei pap a prépostságig felküzd-lette magát. És méltán föltehetjük, hogy a szegény származá-súakra még elérhetetlenebb méltóság vala az.

Csak ennyiben, tehát nemlegesen szólhatni I. Mihály pré-post származásáról, és prépostsága előtt való állapotáról. Mi-hálynak prépostsági idejére esik, hogy István király megbiza-tással látja el *Mihály mestert*, udvari jegyzőjét. (*Wenzel Árpádk.* okmt. VIII. 301. l.)

Vajjon sokat hibázunk-e, midőn ezen Mihály kir. jegyzőt prépostunkkal azonosítjuk? — még most nem tudom megha-tározni. Ő máskülönben sem sokat mondat magáról. Hála a korából fenmaradt néhány oklevélnek, hogy legalább nevét áthagyományozta nekünk, kiket az ő válságos korától öreg századok választanak el.

1266-ban Zsirotvá ungmegyei birtok eladását bizonyítja a káptalan. Ezen okirat mutatja be nekünk Mihály prépostot. ²⁾

¹⁾ *Schmitt*: *Episcopi Agrienses* I. 179. l.

²⁾ . . . presentibus tamen Michaële preposito, Farkassio Cantore, Thoma lectore, Johanne (vice?) Custode, Leustachio novi castri, Marco de Patha, Urbano de Zabolch Archidiaconis et aliis multis (Fejér: *Cod. dipl.* IV. 3. 382.)

1267-, 1268-, 1269—1270-ből nincsenek megbízható adataink ¹⁾).

1271—1277. évek oklevelei jobbára kivétel nélkül mind beszámolnak Mihály préposttal; a következő évben már nyomát veszítjük; 1279-ben pedig meggyőződünk, hogy üresen hagyott helyét is más foglalta el.

Alatta a következők voltak a káptalan kiválóbb tagjai:

Lector: Tamás;

Cantor: Farkas, a columna nestora;

Custos: 1266—1271-ben János; 1271-ben már Mikó, ki ezután még harmincz évig őrizte a székesegyház drágaságait.

A borsodi és hevesi főesperesek nem adnak magukról életjelt, talán mint legfiatalabbak.

Patai főesperes Márk, kit érdemes kora miatt mindjárt a columna után emlitenek a káptalan kiadványai. A főesperes-ségről és az életről 1291. közepén mondott le.

Zemplényi főesperes László, 1272-től kezd öreg számba jönni. Mihálylyal nyoma vesz, hacsak nem azonosítjuk Haab préposttal.

Ujvári (Abatúji) főesperes: 1271—2-ben Achilles (Lestáknak 1269-ben még hírét halljuk). Különben csupán két ízben látatja magát.

Szabolcsi főesperes állandóan Orbán.

Borsvai főesperes 1275-től Saul (később Lector). Utána Pál következett, de ekkor már Mihály nem volt nagyprépost.

A zaránd-sumbuni főesperes 1271-től Antal.

Az ungi 1271-től Péter.

Kemejben Pál. ²⁾

¹⁾ *Novák* szerint: Michaël Praepositus, Farkasius Cantor, Thomas Lector Custos . . . Leustachius de Novo Castro, Marcus de Patha, Ladislaus de Zemplin, Urbanus de Szaboles Archidiaconi et alii multi.

²⁾ *Források:*

Ipolyi Arnold: Hazai Okmt. VII. 132. l.

Fejér: Cod. dipl. IV. 3. 382. l.

” ” ” V. 2. 482. l.

” ” ” ” ” 484. l.

VII.

I. Bertalan. (Bartholomaeus, Aulae regiae Notarius a. 1279.)

Bertalan életrajzi adatai a következőkben foglalhatók össze:

Előkelő származású volt, fia levén Baas országbíró és gömöri főispánnak, ki Gömörvármegye történetírója szerint a *csoltói Basók* nemzetségének vala egyik őse¹⁾. Prépostunk atyjának nevét a régi irások Baach és Baas alakban hagyományozák ránk, melyek közül ha az utóbbi a helyesebb, tévedésben kell elmarasztalnunk a váradi egyházmegye tudós történetíróját ki Baach-ot fogadta el.²⁾

A család egykorú kiválóságát mi sem igazolja jobban, mint azon körülmény, hogy István ifjabb király udvarában az udvarbírói tisztelet atya és fiú egymásután vitték: Baas után Benedek.³⁾

Wagnernek igazat adva, igen tanultnak kell őt tartanunk.⁴⁾ És ebben nincsen semmi lehetetlenség, tudva azt, hogy atyja udvarbíró (országbíró) volt, mert ezen okon könnyen bejutása fogott neki is lenni az udvarba, mint apródnak és László királyfi játszótársának. Nem valószínűtlen tehát, hogy Bertalan a királyi udvarban nyert nevelést és tőn előhaladást a tudományokban.

Wenzel: Árpádkori új Okmt. VIII. 360. l.

" " " IX. 163. l.

" " " XII. 157. l.

" " " " 185. l.

" " " " 215. és 216. ll.

A dátumban hibásaknak látszanak: a Cod. dipl. V. l. 73. és 166. ll.

Az Árpádkori új Okmt. VIII. 108.

" " " XII. 160. lapjain közölt okmányok

¹⁾ *Bartholomaeides László*: Notitia historica etc. Comitatus Gömöriensis 736. l.

²⁾ *A váradi püspökség története* I. köt. 121. l.

³⁾ *Fraknói Vilmos*: A nádori és országbírói hivatal 167. l. (1263–1264. Baas, István ifjabb király udvari ispánja és gömöri ispán. — 1266. Benedek.) *Fejér*: Cod. dipl. IV. 3. 161. — IV. 3. 239. ll.

⁴⁾ *Wagner K*: *Analecta Seepusii*, III. 13. l.

Különben Bertalan ifju korára nézve egészen bizonytalanságban hagy bennünket. Láttuk, hogy az egyházmegyei névtár még préposti korát sem tudja férfias tényekkel körülírni, csak azt említvén róla, hogy a *királyi udvarban jegyző* volt.

Nagy kérdés, mikor és hogyan jutott IV. László udvarába? Nekem úgy látszik, hogy még mielőtt egri nagyprépost lett volna, már bizodalmasa volt a fiatal László királynak, kit annyi sok ellentétes kiválóságok jellemeznek. Régi és gyermekkorban kötött barátságuk föltétele nélkül bajos érteni, hogyan foglalt mellette állást Bertalan egyházi férfiú letére, midőn ez üldöztetésnek vala őt is kiteendő, és a kegyelmében is szeszélyes király miért viseltetett iránta annyira állandó jóakarattal, hogy a szepesi prépostságot keveselvén, a még nem rég királyi jegyző egri prépostot 1284. táján már a váradi püspökségre ajánlá.

László király, midőn 1290. jul. 10-ikének éjjelén Várad közelében, Keresszegen meggyilkoltatott, talán hogy tanácsával éljen, régi titkárárt, és cancellár-barátját volt fölkeresendő.

Bertalan mester prépostságának az egri káptalan 1279-iki okleveleiben vagyon nyoma.¹⁾

1280—2-ben kir. alcancellárnak iratik ugyan, holott hogy egri prépost lett volna, nem mondatik. A káptalan sem említi kiadványaiban, mi azonban inkább csak távollételének bizonyságául vehető, mint annak, amit sejtünk szabad, hogy megszűnt lenni egri prépost.²⁾

Legkülönösebb azonban az marad, hogy Egerben megfordulván királyával 1281-ik évben, a püspökség javára itt kia-

¹⁾ V. ö. *Wenzel*: Árpádk. U. Okmt. IX. 258. l.

Egyik 1279-iki okmánytöredék szerint László király megerősít vala bizonyos egyességet, mely egyrésztől Jákófi Jákó kir. pinczemester és testvére Endre ispán, másrésztől István kulesői bán, László és Dénes, a Tekős ispán fiai és Bertalan mester egri prépost, a *királyi udvar jegyzője* és ennek *Benedek testvére* között bizonyos *Gilián* birtok tekintetében történt, melyért Lőrincz tárnokmester *Erdőfalvát* és *Gagyot* adja cserébe. (*Cod. dipl.* V. 2. 564. l.)

²⁾ *Wenzel*: Árpádk. U. Okmt. IX. 171. 177. 330. 331. 333. II.

Fejér: *Cod. dipl.* V. 3. 28.

dott okmányban (Kelt Egerben, a kiváló férfit Bertalan mester udvarunk alkancellárja, hívünk és kedveltünk keze által) sem ünnepeltetik egri prépostsága.¹⁾

Valószínű, hogy csakugyan ekkor már nem volt prépost, melytől a királyhoz való törhetetlen ragaszkodása fogta megfosztani a különben kitűnő férfit.

Lehet az is, hogy éppen Bertalan megfosztatása a prépostságtól ejtette hűtlenségi gyanuba Endre egri püspököt, és birta rá a királyt, hogy amit éppen a Bertalan által fogalmazott levélben bánt meg és tett jová, ellene pusztító hadjáratot indítson 1280-ik tavaszán s az egri püspökség birtokait az egri völgyben pusztítsa és feldúlja.²⁾

1283-ban korlátnokai tisztének megtartása mellett szepesi prépost lett, a következő évben pedig váradi püspök.³⁾

László király halála után Bertalan püspök is lelép a történelem színpadáról és még Bunyitay sem tudja megmondani, ha meghalt-e vagy más főpapi székre ment-e át?

Lehet, hogy a László-ellenes bihari dinaszták üldözésének, miként maga a király is, szomorú áldozata lett.

VIII.

Haab (Haab nomine baptismali Ladislaus, subin Eppus Vaciensis anno 1282) követte a prépostságban Bertalan mestert, egy dinasztá-származásánál fogva ép úgy ajánlatos, mint tanultsága által sokra alkalmas férfiú.

A tudományokban, miként általában megadott czíme mutatja, ő is *mester* volt, miként elődje. Nagyratermettsége mellett azon körülmény tanuskodik, hogy mi-minem történvén Berta-

¹⁾ U. o. 83. l.

²⁾ *Ipolyi*: Okmányérdekességek. (Századok 1868. évf. 167. l.).

³⁾ *Wagner*: id. mű III. 13. l.

Bunyitay: i. m. I. 121. l.

Wenzel: Árp. U. Okmt. IX. 351. 352. 355. 356. 357. 381. 382. ll.

Fejér: Cod. dipl. V. 3. 158. 164 és 354. (Utóbbinak kortani pontosságát azonban Bunyitay és méltán kétségbe vonja.)

lannal, oly nehéz körülmények között választatott az egyházmegye másodfőpapjává, a milyen körülmények között az egyház csak a siraimas tatárjárás idejében volt.

1280-ban a király berontván az egri völgybe, pusztítja és dúlja vala az egyház birtokát s azok népeit még helységeikből is kihajtva, Szihalom-Buda nevezetű helyen, az egri völgy végén telepíti vala meg.¹⁾ És sok tekintetben így volt ez az egyházmegye egész tiszamenti részén, hol a király kunjai tatárkegyetlenséggel romboltak és dülakodtak. Így irásunk van róla, hogy az akkori belzavarokban a bélháromkúti monostort is, mely pedig már a Bükkben vala, a királyi hadak valamint az ország nagyjai és a nemesség hadai ismételve megszállották, feldúlták, kirabolták és leégették.²⁾

Nem tudom, rászorúlt-e a rokonság támogatására, de a préposti székeknek az egykorú fogalmak szerint nagy tisztességeül vétetett, hogy Haab az ős nemzetségek egyikének ivadéka volt.

Ami azonban a kortársak előtt nyílt titok volt, arra a történetírás mondhatni csak napjainkban jutott.

Haabot régibb érdemes tudósaink, mint Wagner, Pray és Koller nem csupán az Aba-nevezet változatának tekintették, hanem egyenesen az Aba-nemzetségből is származtatták. Knauzé a dicsőség, hogy egyháztörténetünk ezen kiváló alakját körülvevő homályt is eloszlatta.

Ő nem teszi magáévá a hagyományúl vett Aba-féle származást és azon nézetet, mintha ezen nemzetségből származott Omode nádorispánnak testvére lenne. És tehette is, mivel azóta napvilágra került okmányokból az Omode-testvérek ismeretesei és közöttök nincsen a mi prépostunk. Ellenben éles tekintete észrevette, hogy 1276-ban *Haab mester* megbízatásban járván Máté tárnokmesternél, a későbbi idők félelmetes trencsényi Csák Mátéjánál, ez viszont válaszában *szerelmes atyjafának*

¹⁾ *Ipolyi*: Századok 1868. évf. 166. l.

²⁾ *Ipolyi*: A kunok bél-háromkúti apátsága (Archaeologiai Közl. VI. I. 22. l.).

(cognatus noster karissimus) nevezi a zágrábi püspök és káptalan küldöttét.¹⁾

Valószínűbb tehát, miként állítja, hogy Haab a Csák nemzetség szülötte volt.²⁾

Haab tehát nem az Abák *pólya-* hanem a *Csák-nemzetség oroszlán-czimerét* fogta használni préposti és későbbi püspöki pecsétein.³⁾

A mondottakban nem csupán származását látja Knauz igazolva, hanem állíthatónak véli azt is, hogy 1276-ban zágrábi kanonok volt. Volt-e, lett-e egri prépostsága előtt egri kanonok is, csak azon nem egészen valószínű esetben lenne állítható, ha az egyházmegyei névkönyvvvel megengedjük, hogy másként Lászlónak is hivatott. Mihál és Bertalan prépostok idejében a zemplényi főesperest találjuk e néven.

Prépostságának idejét véve, hibában kell elmarasztalnunk az egyházmegyei névkönyvet, mely 1282-ik évből kezdi csak Haabot egri nagyprépostnak ismerni, holott már két évvel az előtt az volt. A káptalani kiadványok csak hat éven át említik, nem mintha azon túl megszűnt volna prépost lenni, hanem mert távol élt a káptalantól országos küldetésben, vagy a királyi udvarban levén foglalatos. Ezen látszólagos prépost-hiány négy évet teszen ki.

Mikor hagyta el préposti székét, tüzetesen meg nem lehet határozni. 1290-ben a káptalanban más prépostot látunk elnökölni és egyidejűleg Haabot váci püspöknek vallják a királyi nagy pecsétetes levelek⁴⁾. 1290-re tehető tehát a tőlünk való végleges távozása, és nem miként Knauz véli 1292-re. Névkönyvünk tévedésbe vitte említett tudósunkat.

1290-ben mutatja be magát Haab volt-prépostunk a *kirdlyné*

¹⁾ *Wenzel*: Árpádk. Ú. Okmt. XII. 182. 1.

²⁾ *Knauz*: Monum. Eccl. Strigon. II. 129. 1.

³⁾ A Csák-nemzetség legrégibb pecsétét 1278-tól bírjuk (V. ö. Magy. Heraldica 71. 1.). Haab Pecséte eddigelé nem merült föl, és e szerint az állítás próbáját nem bírjuk.

⁴⁾ *Fejér*: Cod. dipl. VI. 1. 46. 1. (Haab Vaciens. aule domine regine, consortis nostre charissime Cancellarius).

kancellárjaként is, mely hivatala lehet hogy prépost-korának utolsó éveiben lett osztályrésze és ez esetben részben távollétele is igazolva áll előttünk.

A jó vácziak még nem tették komoly tanulmány-tárggyá Haab püspököt és viselt dolgait két személyhez kötik.

Nekik I. II. Haabjok van, nekünk e néven csak egy prépostunk. És mellé Haab ragyogó név marad prépostjaink névsorában.

Haab prépostságában a káptalant megfigyelve, csak a főesperesekben találunk időről-időre néminemű változást.

A *zemplényi főesperességben* a már ismert *László* utóda *Lőrincz* lesz 1282 körül. Ideiglenesen 1286 táján *Márton*. Ez után *István*, kiről nem tudhatni, ha nem egy-e az alább föl-tüntetendő Árpádkori utolsó préposttal?

Zarándban a *sumbuni főesperes Miklós*.

A *pathai: Márk*.

A *szabolcsi* 1280 után *Márton* és 1287 után *Gergely*.

A *borsvai: Pál*, kit 1287 körül *Bernáld* követett.

A *hevesi* az egész Haab-korszakon át *Márton*.

Az *unyi: János*, 1283-tól *Simon*.

A *kemeji: Simon*, 1284-től *Bernárd*; 1287-től *Péter*¹⁾

Újvári főesperest csak egyet ismerünk: *Mátyást*, ki olykor *királyi pecséttartónok* (comes capelle regie), máskor a *királyné káplánjának* neveztetik.

¹⁾ Források:

Fejér: Cod. dipl. V. 3. 62. 63. 107. 185. 382. II.

Wenzel: Árp. új okmt. IX. 241. 343. 344. II.

„ „ „ XII. 326. 340. 344. 346.

„ „ „ „ 403. 404. 421. 460. 473. II.

Zichy-Okmt. I. 49. 54. II.

Hazai okmt. VII. 183. 203. 205. II.

Hazai oklvt. 104. I.

(Az évszám hibás; de ide sorozandók még a következő oklevelek:)

Árpádkori új okmt. VIII. 408. I.

„ „ „ XII. 160. I.

IX

I. István. (Magister Stephanus anno 1291), utolsó az árpádkorszakbeli prépostok között.

Egyszersmind azoknak is egyike, akik nem tetteiket hanem csupán csak nevöket hagyták nekünk örökségbe.

A mester-czim nála is bizonyára magasabb képzettséget: tudori rangfokozatot akar kifejezni.

Az egyházmegyei névkönyv egy évvel megrövidíti prépostságát, midőn annak kezdetét 1291-re teszi. 1290-ből már két okiratunk is van, melyek őt a káptalan fejeként ünneplik.

Ugy látszik a káptalannak vagy az országnak egyiránt zavaros ügyei 1296-on túl állandóan távoltarták Egertől, hol egészen nyomát veszítjük és a káptalani dolgokkal János lectort látjuk fáradozni.

Még élt és talán jelen volt századának legnagyobb temetésén, midőn a sirbahanyatlott utolsó Árpádfinak adatott meg sok sirás és zokogás között az utolsó tisztesség.

1302-ben kivételesen előfordul neve egy káptalani kiadványban.¹⁾

Azt hiszem, hogy a hazafi párthoz, az Omodékhoz és Rólandokhoz szegődött, kik a Róbert Károly erőszakos föltoztatásában a nemzet szabadsága megsértését látták és annak orvoslását Venczel megválasztásában keresték.

Venczel (új nevén László) királynak vicecancellariusa István mester, a törvények doctora leve 1302-ben²⁾. Különös, hogy még ezen évben Róbert Károlynak egyik okmányában is István mester mondatik alkorlátnoknak.³⁾

Különböző e ezen két személy és ha igen, ki volt az egyik és ki volt a másik? — csak egykorúak tudnák megmondani. Én azt hiszem, hogy Venczel királynak István alkan-

¹⁾ *Cod. dipl.* VI. 2. 328. és VIII. 1. 106. II.

²⁾ *Anjou okmt.* I. 27. 28. 43. II.

Cod. dipl. VIII. 1. 91. 93. 94. 116.

³⁾ *Anjouk. okmt.* I, 67. I.

czellárja a mi prépost Istvánunk volt. Hogy átment volna Róbert király pártjára, alig hihető; de ha átment csalódott; mert a káptalan nem vihette magával.

Az egri káptalan 1302—4-ben Venczelt ismerte el fejedelmének.¹⁾

1304-ben, miután Venczel távozott, kiadványaiban azt adta világgá, hogy a *királyi szék* üres. (Regali dignitate vacante)²⁾ Egy ízben és ez préposti voltának utolsó jelensége, a káptalanban többségben voltak a Károlypártiak³⁾, de még azon évben szerepre jutott utóda s ismét kisebbségben maradtak a pápa-pártiak.

Szóval zavartak Istvánnak életadatai, mint a kor, melynek izgalma itélte. Nincsen nyoma, hogy püspökké lett volna.

István idejében a nemes káptalanban nem sok változás történt. A történetekre a következő beszámolás nyújt áttekintést:

Olaszó kanonok István prépost beiktatásakor *Saul* volt, 1295-ben *János* lett.

Éneklő k. *Mátyás* vala, kit nyilván udvari tisztsége tartott jobbára távol Egertől. Az enyémnél körültekintőbb nyomozásnak marad fentartva, hogy 1304-en túl melyik egyházmegye évkönyveiben keressük további életadatait. Utána *Simon* következett.

Órkanonok a század beteltéig a jó öreg *Mikó*. 1361-ben *István* lett utóda.

Zempléni főesperes 1291-től *Simon*, 1300-tól *Péter* volt.

A *borsodi* főesperes csak elvétve fordul elő. 1295 táján *Benedek*.

A *sumbuni* vagy zarándi (pankotai) 1293-tól *Bernáld*.

Újvári főesperes *Mátyás* után úgy látszik a többi mellett föl nem tűnő fiatal férfiú. Az utolsó évek okiratai *Simonnak* nevezik.

A *patai* főesperesség terhét 1291-ig a már ismeretes *Márk* vitte, utóda a szintén hosszas tevékenységű *Márton* mester lett.

¹⁾ Cod. dipl. VIII. l. 106. 168. Anjouk. okmt. I. 92.

²⁾ Hazai oklevélt. 180. l. Péter prépostsága alatt.

³⁾ 1304-ben (Anjou okmt. I. 90. l.)

Szabolcsot Gergely után a káptalanban úgy látszik, hogy *Bereczk*, a későbbi idők nagyprépostja képviselte. Szereplésének kezdete 1295-re tehető.

A *borsvai* (beregi) főesperességben *Bernáldot* (miután sumbuni főesperes lett) *Miklós* követte. 1291-ben már nyoma van. 1299-től *Albertet* kell tisztelnünk Bereg főesperesének.

Heves főespereseül *István* préposttal egyidejűleg *Domokos* lép föl. 1296 táján a *tudós János* mester kezd szerepelni és hozza szakadatlan gyakorlatba főesperességének okmányos emlékezetét.

Ungot az egész prépostsági korszak alatt *Egyed* látogatja. Utóda *Domokos* lett.

Kemejnek, mely immár közel áll a föloszláshoz, főesperese *Péter* vala.¹⁾

Az Árpádok korszakából tehát csupán kilencz prépostról tudunk beszámolni. Kimerítő életrajza egynek sem adható; de egyről sem bizonyítható be, hogy az oltár és haza szolgálataiban foglalatossá lett volna.

Egyházunk kanonokjait illetőleg szerencséseknak kell magunkat tartanunk, hogy ennyinek nevét is átadhatjuk a jövő kegyeletének, pedig tudjuk, hogy 1307 tájáig, tehát az Árpádok korszakában a kanonokok száma az egri egyházban harminczon felül volt és II. Márton püspök kevesbitette meg ezen számot tizzel.

Az *et alii multi* (és. a többi) minden névsor végén ott áll és hogy méltán, mutatja a káptalannak egy magán irata 1275-ből, mely a káptalannak a nyilvános ez évi okmányokban fölmíltetni szokott tagjain kívül még a következőket említi:

¹⁾ Mindezen állítások forrásául a következő helyek szolgálnak:

Fejér: Codex diplom. VI: 1: 174. (Saul helyett hibásan Pál) 210, 267 (Kemej helyett Gemeur. áll) II.

" " " " 2: 50, 107, 194. (Kemej. helyett Kemech), 215, 271, 277, 328. II.

Ipolyi: Hazai okmt. VII. 215. I.

Nagy Imre: Anjouk. okmt. I. 6. 49, 90, 92, 104. II.

" " Hazai oklvt. 180. I.

György mester, a Keve atyjafia (mint látszik a káptalani iskola tudós oktatója).

Jeremiás.

Gábor pap (mert voltak nem-presbyter kanonokok is).

Firminus főesperes.

Kis Elek.

Máté mester.

Babos prépost. (A nagypréposton kívül még másik kettőről beszél a hagyomány).

Szilveszter főesperes.

Hippolyth.

György dékán.

Achilles mester.

Márton dékán. (Cod. dipl. V. 2. 305. lap).

Hogy a feledéstől visszapörölt ezen nevek mennyi történetet rejtenek magukban, ki tudná megmondani?

Kevés, de annál drágább örökségeink azonban e nevek az Árpádok messze korából.

Kandra Kabos. *)

*) Jelen értekezésem már a nyomtató műhelyből is kikerülendő volt, mikor rájöttem, hogy a 502. lapon említett Bertalan prépost eredetéről Bartholomaeides után indulva nem helyesen vélekedtem, miután ő nem a Basók családjából származott, hanem az Aba-nemzetségből való Tornai családból.

Csoma József e nemzetségág következő tablázatát állítja össze a Turulban (1887. évf. 138. l.):

N. N.			
Tekus	Both	Baach	
1249—1270	1249	1249	
Comes de Sarus	Bertalan 1279	Benedek 1279	János Tekus 1293
István 1279	László	egri prépost	1279
kulesoni bán	1273—1279		
1284 nádor	Comes de Sarus		

A tévedést beismerni kötelesség, ez esetben azonban, midőn királyi sarkat lehet beiktatnom prépostjaink sorába, — nem kötelességről, hanem inkább szerenéséről szólhatok. A család czimere is ismeretes unokatestvérének, Tornai Jánosnak meglevő síremléke után.

